

Kielak, Bernard

Kurpiowscy laureaci Nagrody im. Oskara Kolberga

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 8, 290-302

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KURPIOWSCY LAUREACI NAGRODY im. OSKARA KOLBERGA

Przedstawienie najbardziej zasłużonych czy popularnych artystów ludowych regionu kurpiowskiego winno być poszerzone o informacje, jak rodziło się i kształtowało w naszym kraju zainteresowanie tą grupą twórców kultury polskiej. Przypomnieć w tym miejscu wypada, że naukowe zainteresowanie wsią, jej życiem i kulturą warstwy chłopskiej nastąpiło na ziemiach polskich stosunkowo późno. Za podstawę i początek drogi w badaniach ludoznawczych przyjmuje się tezy i wytyczne, jakie wybitny przedstawiciel Oświecenia – Hugo Kołłątaj zawarł w liście do swego przyjaciela i księgarza krakowskiego Jana Maja. List ten, pisany w 1802 r., dotyczy idei a także konkretnych ram badań kultury wiejskiej na terenie całej Rzeczypospolitej. Zalecenie Kołłątaja o to by „poznać obyczaje pospółstwa we wszystkich prowincjach, województwach i powiatach”¹ wywarło ogromny wpływ na środowisko naukowe, tym większe, że autor memoriału wyznaczył konkretne dziedziny podlegające dokumentowaniu i opisowi.

Na podkreślenie zasługują w tym miejscu dwie kwestie. W kołłątajowskim 11-punktowym wykazie obszarów kultury wiejskiej, koniecznych do opisanie, nie znalazł się punkt dotyczący sztuki ludowej. O ile zrozumieć można, że w pierwszym latach ubiegłego wieku nawet tak wybitny uczyony nie mógł przyjąć do wiadomości, iż lud wiejski jest w stanie tworzyć sztukę, o tyle trudno pojąć, że z biegiem czasu pogląd ten nie zmienił się, funkcjonował dalej a plastyka ludowa była ostatnią z dziedzin, którą zajęli się ludoznawcy czy etnografowie. Drugie zagadnienie dotyczy zakresu terytorialnego badanych czy opisywanych zjawisk kulturowych. Praktycznie do I wojny światowej, choć czasem i w okresie międzywojennym, najniższą „jednostką” etnograficzną był powiat. Zejście poniżej tego szczebla, opis faktu etnograficznego w jednej miejscowości, czy monografia konkretnej wsi należały do rzadkości. Przy takim podejściu do dokumentacji etnograficznej nie może budzić zdziwienia fakt, iż o ludziach – nosicielach treści kulturowych (np. folklorystycznych) czy twórcach prac plastycz-

nych wspominało się nader rzadko. Wystarczy wziąć do ręki „Bibliografię etnografii polskiej” Jana Stanisława Bystronia, pracę wydaną w 1929 r., by przekonać się, że publikacje o twórcach ludowych można policzyć na palcach, że dotyczą one głównie poetów czy pisarzy ludowych Śląska.

Przedstawiona sytuacja jest kwestią generalnego podejścia do twórczości ludowej i traktowania jej jako działalności anonimowej. Oczywiście, były od tej zasady wyjątki, do których należało np. imienne traktowanie (już na przełomie XIX i XX w.) i popularyzowanie garncarzy huculskich, takich jak Aleksander Bachmiński, Piotr Koszak czy inni. Znaczne zasługi w zrywaniu z anonimowością twórczości ludowej, szczególnie literackiej, położył w okresie międzywojennym Stanisław Pigoń. Podobna sytuacja (choć również z wyjątkami) dotyczyła regionu kurpiowskiego. Najbardziej rozległe, tak pod względem terytorialnym, jak też liczby dziedzin, badania kultury puszczańskiej na przestrzeni XIX w. prowadził wybitny etnograf polski – Oskar Kolberg. Mimo iż zapisał kilkaset pieśni ludowych z tego terenu, nie znajdziemy ani jednego nazwiska wykonawcy. Więcej – do rzadkości należy wymienienie nazwy wsi, skąd pochodzi dana piosenka. Odnośnik „od Ostrołęki” lub „od Myszynca” może dotyczyć nawet kilkunastu wiosek.

W początkach wieku XX-ego zainteresowanie człowiekiem jako twórcą danego dzieła wcale nie było większe. Zasłużony dla regionu Adam Chętnik dużo pisał w okresie międzywojennym o kulturze puszczańskiej, nie znajdziemy jednak u niego wielu informacji o twórcach kurpiowskich. Do ogromnych osiągnięć Chętnika należy fotograficzna dokumentacja kultury tych terenów, lecz nie są rzadkością podpisy pod fotografiami: „Maciek gra na skrzypcach”, „Stary Depuła z wykonaną przez siebie zabawką”. Na tym tle jako ewenement poczytać można **działalność naukową ks. Władysława Skierkowskiego**. Proboszcz myszyniecki w zaskakująco profesjonalny sposób opatrywał nazwiskami twórców wszystkie zapisywane przez siebie piosenki, i to od 1915 r! Przy tekście i nutach pieśni znajdujemy nie tylko nazwę wsi, ale także imię i nazwisko wykonawczyni, jej wiek oraz datę wykonania zapisu. Dane te posiadają kapitalne znaczenie dla nauki, o czym świadczyć mogą np. zanotowane pieśni puszczańskie, wykonywane przez młodziutką Walerię Markwasównę, późniejszą znakomitą artystkę ludową – Walerię Żarnoch z Dąbrów.

Powolna acz systematyczna zmiana zaczyna się rysować po II wojnie światowej. Dotyczy to głównie środowisk naukowych. W tym okresie coraz częściej znajdujemy opracowania o konkretnych twórcach i artystach ludowych. Ogromne zasługi położył tu Aleksander Jackowski i redagowany przez niego periodyk „Polska Sztuka Ludowa” a także Roman Reinfuss, Ksawery Piwocki, Tadeusz Seweryn. Stanowisko takie oczywiście reprezentowali jedynie badacze sztuki ludowej, gdyż w potocznej opinii, w publikacjach prasowych lat 50-tych i 60-tych wciąż funkcjonowały pojęcia: wycinanka – łowicka lub kurpiowska, tkactwo – podlaskie, ceramika – ilżecka, kowalstwo – góralskie. Niewiele pomogła tu działalność Cepelii, gdyż do rzadkości w tamtym okresie należała autoryzacja sprzedawanych w sklepach wyrobów sztuki ludowej.

Jako przykład posłużyć może fakt, że pierwsze imienne (choć bardzo skrótowe) zaprezentowanie kurpiowskich twórców ludowych nastąpiło w 1964 r. na łamach wspomnianej już „Polskiej Sztuki Ludowej”². Region Puszczy Zielonej, powszechnie znany z bogactwa miejscowej plastyki, z poważnej liczby działających tu twórców ludowych, dopiero w 1959 r. doczekał się wystawy indywidualnej swoje reprezentantki – Anny Kordeckiej z Myszyńca.³ Należy w tym miejscu dodać, że drugą (i ostatnią zarazem) artystką kurpiowską, która miała swoją wystawę indywidualną była Czesława Konopkówna (Warszawa, Kraków, Zurych 1972, 1973).

Zauważalna poprawa w podejściu do popularyzacji twórców ludowych nastąpiła na przełomie lat 60-tych i 70-tych. Przybierało to różne formy. Wspomnieć można tylko, że w kiermaszach podczas Ogólnopolskiego Festiwalu Folklorystycznego w Płocku twórcy występowali pod własnymi, imiennymi szyldami. Od tego też okresu datuje się działalność dokumentacyjna i wydawnicza młodszego pokolenia etnografów – Mariana Pókropka, Jacka Olędzkiego, Haliny Olędzkiej i in. Pomimo różnych działań, szerszego niż dotychczas propagowania twórczości ludowej, i to przez pryzmat indywidualnych działań artystycznych, sami artyści ludowi w niewielkim tylko stopniu byli honorowani i odznaczani przez władze.

Wychodząc naprzeciw tym potrzebom w 1973 r. zrodził się w redakcji mazowieckiego miesięcznika społeczno-kulturalnego „Barwy” pomysł ustanowienia nagrody „Za zasługi dla kultury ludowej”. Idea nagrody, po zaakceptowaniu przez ówczesne władze polityczne

i państwowe, została urzeczywistniona a samej nagrodzie nadano imię Oskara Kolberga.

Najwyższe odznaczenie, przyznawane w dziedzinie kultury ludowej, obejmuje kilka kategorii:

- wybitnych twórców ze wszystkich dziedzin sztuki ludowej;
- wybitnych artystów ludowych, zarówno indywidualnych jak i całe zespoły folklorystyczne;
- zasłużonych badaczy folkloru i sztuki ludowej;
- zasłużonych działaczy i popularyzatorów kultury ludowej w kraju i za granicą (działacze polonijni);
- polonijne zespoły folklorystyczne.

Nagrodę przyznaje Komisja Nagród złożona z wybitnych znawców zagadnień etnograficznych.⁴

Po raz pierwszy Nagroda im. Oskara Kolberga została przyznana w 1974 r., corocznie powiększając grono laureatów. Na przestrzeni 20 lat, w 18-tu edycjach (nagród nie przyznano w 1980 i 1982 r.) laureatami zostało łącznie 351 osób. Pomijając w tym miejscu liczbę członków zespołów regionalnych, naukowców i popularyzatorów, działaczy społecznych, na liście nagrodzonych znalazło się 164 indywidualnych twórców i artystów ludowych z terenu całego kraju. Interesującym będzie przesłedzenie, jak w tym gronie plasują się artyści ludowi Kurpiowszczyzny.

Z najbardziej nawet pobieżnej analizy przynależności regionalnej laureatów wynika, że artyści kurpiowscy stanowią 10% wszystkich nagrodzonych indywidualnie twórców. Zważywszy na znaczną ilość regionów etnograficznych w Polsce, uhonorowani artyści puszczańscy (15 osób) stanowią pokaźną, jedną z najliczniejszych grup. Zdecydowanie prowadzą tu górale podhalańscy z okolic Zakopanego (19 laureatów), później – Kurpie, następnie twórcy podlascy mieszkający w granicach woj. białostockiego (13 osób), dalej – górale pienińscy i beskidzcy z woj. nowosądeckiego (12 osób), górale z woj. bielskiego (12 osób). Znaczące miejsce zajmują też twórcy wielkopolscy (11 laureatów), podlascy z woj. siedleckiego (9 osób) i rzeszowscy (8 osób).

Charakterystycznym jest, że twórcy ludowi z Puszczy Zielonej i Białej prawie corocznie figurują na liście laureatów nagrody kolbergowskiej, choć bywają też lata, w których znajdujemy 2 a nawet 3 nagrodzonych (np. w 1988 r.) z naszego terenu. Uznanie, jakie

znajdują twórcy puszczańscy u organizatorów i Komisji Nagród, nie zawsze idzie w parze ze znajomością naszych wybitnych artystów na własnym terenie. Z tego też względu wydaje się celowym przypomnienie sylwetek kurpiowskich laureatów im. Oskara Kolberga.

* * *

Pierwszym laureatem prestiżowej nagrody „Za zasługi dla kultury ludowej” w 1974 r. został Regionalny Zespół Pieśni i Tańca „KURPIANKA” z Kadzidła. Początki tego Zespołu wywodzą się od kapeli zespołu świetlicowego, działającego od 1946 r. Z inicjatywy ks. M. Mieszki grono uzdolnionych tancerzy i śpiewaków kadzidłańskich wraz z kapelą przygotowało „Wesele kurpiowskie” wg scenariusza ks. Wł. Skierkowskiego, które zaprezentowano w 1947 r. Po kilku latach z inicjatywy Szczepana Sobiecha, Józefa Mroza oraz ks. Mieczysława Mieszki powstał zespół regionalny przy nowoutworzonej spółdzielni cepeliowskiej w Kadzidle. Za formalną datę powstania zespołu „Kurpianka” przyjmuje się rok 1954. Jej kierownikiem został Stanisław Rejch, stałym opiekunem z ramienia Cepelii – prof. Jadwiga Mierzejewska.

„Kurpianka” występowała prawie na wszystkich scenach kraju, prezentując pieśni i tańce puszczańskie, głównie związane z obrzędem weselnym. Artyści kadzidłańscy występowali również za granicą: w Wielkiej Brytanii (1964), trzykrotnie w ZSRR (1964, 1966, 1970), we Włoszech (1967), w Berlinie Zachodnim (1973), Jugosławii (1974), Belgii (1975) a ostatnio w Bułgarii. Aktualnie Zespół zaprzestał działalności.

1. Nieżyjący obecnie kurpiowscy laureaci Nagrody im O. Kolberga

CZESŁAWA KONOPKÓWNA z Kadzidła. Nagrodzona w 1976 r.

Urodziła się 16 kwietnia 1925 r. we wsi Tatary k. Kadzidła, zmarła 12 maja 1993 r. w Ostrołęce. Należała do najbardziej utalentowanych i popularnych artystek kurpiowskich. Działalność twórczą rozpoczęła jako dziewczynka, ucząc się od matki wykonywania wycinanek, pisanek, wypieków z ciasta, bukietów, kierców, palm, zabawek choinkowych. Potrafiła też tkać, haftować, robić koronki. Wszystkie prace związane były z tradycyjnym wzornictwem regionalnym, od-

znaczały się wysokim poziomem artystycznym. Brała udział w ponad 40 konkursach sztuki ludowej, zdobywając zwykle jedną z głównych nagród. Prace artystki były wystawiane na wszystkich kontynentach, ponadto sama 38 razy wyjeżdżała za granicę prezentując polską kulturę ludową.

Była też działaczką społeczną, w latach 1968–70 pełniła funkcję wiceprzewodniczącej Zarządu Głównego STL oraz przez szereg lat – prezesa Oddziału Kurpiowskiego STL. Zainicjowała i współorganizowała placówkę muzealną w Kadzidle oraz miejscowe imprezy regionalne. Otrzymała wiele nagród i wyróżnień, w tym nagrodę państwową III stopnia, tytuł honorowy „Zasłużony dla kultury narodowej”, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski oraz wiele odznaczeń resortowych i wojewódzkich.

STANISŁAWA BAKUŁA ze wsi Strzałki. Nagrodzona w 1978 r.

Urodziła się 7 maja 1925 r. w Strzałkach k. Kadzidla i tamże zmarła 23 listopada 1989 r. Wykonywania wycinanek nauczyła się sama. Pierwszymi próbami były wycinanki o tematyce religijnej, następnie przeszła do tradycyjnych miejscowych wzorów. W swych poszukiwaniach poszła dalej – opracowała nowy wzór wycinanki regionalnej tzw. „las”. Potrafiła także robić pisanki, palmy, wypieki z ciasta, zabawki choinkowe, umiała też tkąć. Wszystkie jej wyroby cechowała zgodność ze wzornictwem regionalnym, wysoki poziom artystyczny i solidność wykonania. Prace artystki można było podziwiać na bardzo wielu wystawach i konkursach sztuki ludowej na terenie całej Polski. Na tych ostatnich w zdecydowanej większości otrzymywała nagrody i wyróżnienia. Często uczestniczyła w różnego rodzaju cepeliadach, targach i kiermaszach sztuki ludowej. Od chwili powstania spółdzielni „Kurpianka” w Kadzidle współpracowała z tą spółdzielnią. Prace artystki posiadają liczne muzea w kraju. Umiejętności twórcze przekazała córkom: Genowefie, Teresie i Barbarze. Za wieloletnią działalność otrzymała szereg wyróżnień, w tym np. Medal XV-lecia Cepelii.

WALERIA ŻARNOCH ze wsi Dąbrowy k. Myszyńca. Nagrodzona w 1978 r.

Urodziła się w Dąbrowach 21 listopada 1908 r., zmarła 14 kwietnia 1988 r. Od najmłodszych lat zajmowała się śpiewaniem,

układaniem wierszy, tańcem. Należała do aktywnych działaczek społecznych. W 1929 r. zorganizowała w Dąbrowach zespół śpiewaczy, który reaktywowała w 1946 r. i występowała z nim w Warszawie, w wielu miastach Mazowsza oraz Warmii i Mazur. Uczestniczyła w licznych konkursach folklorystycznych otrzymując bardzo wiele nagród.

Oprócz działalności w dziedzinie folkloru była doskonałą wycinankarką. Zajmowała się także bardzo istotnym zagadnieniem – notowaniem starych pieśni kurpiowskich, których zgromadziła około 800. Jej długa i aktywna działalność artystyczna i społeczna została uhonorowana Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1984), odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1975), odznaką „Zasłużony dla Warmii i Mazur” (1972). Do cenniejszych wyróżnień zaliczała uzyskanie głównej nagrody – Złotej Baszty na jubileuszowym, XX-tym Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym w 1986 r.

PIOTR PUŁAWSKI z Kadzidla. Nagrodzony w 1979 r.

Urodził się 11 października 1902 r. w Kadzidle i tam zmarł 31 stycznia 1982 r. Okres I wojny światowej spędził w Rosji, skąd powrócił w 1918 r. W okresie międzywojennym pracował na kolei w Kadzidle. W kampanii wrześniowej, jako żołnierz Batalionu Kurpiowskiego, został ranny w walkach pod Myszyniec. Po 1945 r. pracował w Gminnej Radzie Narodowej w Kadzidle.

Działalność artystyczną rozpoczął w wieku około 10 lat. Od miejscowych dziewcząt nauczył się wycinać, głównie tradycyjnych wzorów – leluj i gwiazd. Prezentują one wysoki poziom artystyczny i solidność wykonania. Świadczą o tym liczne nagrody, które otrzymał w licznych konkursach sztuki ludowej. Wycinanki Puławskiego znalazły się w zbiorach muzeów w Warszawie, Toruniu, Ostrołęce, Płocku, Łomży.

Obok wycinania był uzdolnionym tancerzem i śpiewakiem ludowym. Z chwilą powstania zespołu „Kurpianka” został jego członkiem ucząc młodzież dawnych tańców puszczańskich. Był także konsultantem Reprezentacyjnego Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowsze”. Za działalność artystyczną otrzymał w 1976 r. Złoty Krzyż Zasługi oraz wiele innych nagród i wyróżnień.

EUGENIUSZ PIOTROWSKI z Pułtuska. Nagrodzony w 1981 r.

Urodził się 31 grudnia 1908 r. w Pułtusku, zmarł 18 sierpnia 1983 r. Pochodził ze starej rodziny garncarskiej, w zawodzie tym pracował od 16 roku życia. Własną pracownię miał od 1946 r., później został członkiem spółdzielni cepeliowskiej w Pułtusku. Wykonywał wyroby ceramiczne typowe dla Puszczy Białej: dzbanki polewane, „buńki”, miski, talerze dekoracyjne, figurki ceramiczne. Do interesujących elementów dekoracyjnych, stosowanych przez twórcę, należało flamerowanie charakterystyczne dla ceramiki pułtuskiej. Wielokrotnie uczestniczył w konkursach sztuki ludowej, zdobywając zwykle jedną z głównych nagród. Wymienić tu można np. konkursy w Pułtusku w 1949 r., Wrocławiu w 1954 r., Warszawie w 1955 i 1962 r., ponownie w Pułtusku 1960 r. i 1964 r., Toruniu w 1978 r. Wyroby twórcy znajdują się w muzeach w Krakowie, Warszawie, Płocku, Ciechanowie, Ostrołęce, Toruniu, Pułtusku. Posiadał wielu uczniów, techniki garncarskiej uczył też studentów ASP w Warszawie. W uznaniu zasług w kontynuowaniu sztuki regionalnej otrzymał Złoty Krzyż Zasługi (1947), w 1974 r. został wpisany do „Złotej Księgi Zasłużonych dla woj. warszawskiego”.

MARIANNA BAŁDYGA z Kadzidła. Nagrodzona w 1985 r.

Urodziła się 12 sierpnia w 1890 r. w Dylewie, po wyjściu za mąż przeniosła się do wsi Wach, a w 1961 r. zamieszkała w Kadzidle, gdzie zmarła 25 maja 1987 r. Wycinac naczyła się mając 7 lat od babci. Wycinanki posiadają bardzo indywidualne piętno. W lelujach i gwiazdach umieszczała małe postacie zwierząt; ponadto jako pierwsza wprowadziła postacie ludzi w dolnej części lelui. Potrafiła też wycinać firanki bibułkowe o zróżnicowanym wzornictwie. Obok wycinanek robiła wypieki z ciasta, pisanki, bukiety z bibuły. Wszystkie te wyroby dostarczała od 1950 r. do spółdzielni „Kurpianka”. Od 1948 r. uczestniczyła w bardzo wielu konkursach i wystawach sztuki regionalnej otrzymując liczne nagrody. Prace twórczyni znalazły się w zbiorach szeregu muzeów mazowieckich a także centralnych muzeów etnograficznych. Za swoją działalność twórczą otrzymała medal 40-lecia PRL, odznakę „Za zasługi dla woj. ostrołęckiego”.

FRANCISZKA KULAS ze wsi Antonie koło Ostrołęki. Nagrodzona w 1986 r.

Urodziła się 8 czerwca 1901 r. w Tatarach k. Kadzidla, zmarła 9 października 1993 r. w Antoniach k. Ostrołęki. Wycinać nauczyła się w wieku 9 lat od matki – Marianny Konopki. Wykonywała wszystkie typowe dla regionu rodzaje wycinanek a prace cechował wysoki poziom artystyczny. Umiała także robić wypieki z ciasta, kierce, bukiety z kolorowej bibuły, w młodości zajmowała się tkactwem. Wszystkie umiejętności nabyła od matki. Ze spółdzielnią „Kurzianka” w Kadzidle współpracowała od 1950 r. Szereg jej prac brało udział w konkursach i przeglądach m.in. w Kadzidle (1948), Pułtusk (1949), Warszawie (1955, 1968, 1988), Łowiczu (1970). Często uczestniczyła w imprezach folklorystycznych, zarówno w kiermaszach sztuki ludowej oraz jako śpiewaczka – członkini zespołu regionalnego „Rutkowanie”. Kilkakrotnie była stypendystką Ministerstwa Kultury i Sztuki.

2. Działający obecnie twórcy ludowi

PUSZCZA BIAŁA

HELENA OCHENDOWSKA z Rząśnika. Nagrodzona w 1983 r.

Urodziła się 24 czerwca 1910 r. w Rząśniku, gdzie mieszka do chwili obecnej. Haftować nauczyła się będąc małą dziewczynką od matki. Wykonywała haft na płótnie lnianym i haft na tiulu. Zarobkowo zajmowała się haftem od 1929 r., dostarczając swe wyroby początkowo do Gładczyna, od 1936 r. do spółdzielni rękodzielniczej w Pniewie. Należy do wyróżniających się hafciarek Puszczy Białej, tak pod względem inwencji i pomysłowości wzornictwa jak i dokładności wykonania. Nauczyła trudnej sztuki haftowania kilkadziesiąt kobiet z okolicznych wsi. Od 1948 r. uczestniczyła w konkursach i wystawach sztuki ludowej, zyskując czołowe lokaty. Jej działalność cechuje pasja społecznikowska; w miarę możliwości wspiera m.in. budowę Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie czy budowę pomnika Jana Pocka.

CZESŁAWA KOWALSKA ze wsi Lütobrok k. Pniewa. Nagrodzona w 1988 r.

Urodziła się 28 stycznia 1919 r. w Plasucinie. Haftować nauczyła się od matki. Haftem zajmowała się zawodowo dostarczając swe wyroby do p. W. Modzelewskiej w Gładczynie. Wysoki poziom jej

prac sprawił, że w 1936 r. prezentowała swe umiejętności na Zamku Królewskim w Warszawie. Wykonuje wyłącznie haft na tiulu. Są to serwetki, czepki tiulowe. Prace dostarczała od 1936 r. do spółdzielni w Pniewie a następnie w Pułtusk. Umiejętności artystyczne przekazała córkom, nauczyła też haftować ponad 30 kobiet z okolicznych wsi. Po raz pierwszy uczestniczyła w konkursie w Pułtusk w 1948 r. (I nagroda), później w Warszawie (1955 r.) a następnie w licznych konkursach organizowanych przez różne instytucje kultury. Należy do częstych gości na jarmarkach, targach i kiermaszach sztuki ludowej. Artystka posiada kilka odznaczeń, m.in. „Zasłużony dla Cepelii” (1986), „Zasłużony Działacz Kultury”, Medal 40-lecia PRL.

JULIANNA PUŁAWSKA z Pniewa. Nagrodzona w 1994 r.

Urodziła się 30 października w 1935 r. w Wyszkwowie, mieszka we wsi Pniewo-Kolonia. Haftować nauczyła się w wieku 12 lat od matki. Wykonuje haft czerwono-czarny i haft biały na płótnie, potrafi też haftować na tiulu. Haftuje głównie koszule regionalne, obrusy, serwetki. Prace twórczyni odznaczają się wysokim poziomem artystycznym oraz dokładnością wykonania. Sztuki haftowania nauczyła córki i wiele kobiet ze swej wsi. Wyroby dostarczała do spółdzielni cepeliowskiej w Pułtusk. Brała udział w kilku konkursach sztuki ludowej m. in. w Pułtusk, Wyszkwowie, Ostrołęce, Lublinie, Ciechanowie. Na konkursach tych zdobyła szereg nagród. Należy do twórczyń aktywnych, często można ją spotkać na targach i kiermaszach regionalnych, tak w swoim regionie jak też daleko poza Kurpiowszczyzną. Wyroby artystki znajdują się w zbiorach muzeów w Ostrołęce, Ciechanowie, Węgorzewie.

PUSZCZA ZIELONA

ROZALIA JEZIORKOWSKA ze wsi Tatary k. Kadzidła. Nagrodzona w 1981 r.

Pochodzi ze wsi Chudek, gdzie urodziła się 23 stycznia 1911 r. Od 1928 do 1994 r. mieszkała we wsi Tatary, obecnie zamieszkuje w Ostrołęce. Wycinankarstwem zajęła się mając 8 lat a nauczyła się tej sztuki od matki. Wykonuje kilka wzorów: leluje, gwiazdy, ptaki, szopki. Wszystkie prace odznaczają się ścisłym powiązaniem z plastyką regionalną. Charakterystycznym dla jej poszukiwań twórczych

jest rozszerzanie kolorystyki i nowych rozwiązań formalnych. Już w okresie międzywojennym dostarczała wycinanki do Warszawy, gdzie były przedmiotem handlu. Ze spółdzielnią „Kurpianka” w Kadzidle współpracowała od chwili jej powstania. Od 1948 r. czynnie uczestniczy w konkursach i wystawach sztuki ludowej, przedstawiając wciąż nowe wzory. Za swą działalność twórczą otrzymała Medal 40-lecia PRL, Medal XXV-lecia Cepelii i szereg innych wyróżnień.

STEFANIA KONOPKA ze wsi Tatary. Nagrodzona w 1988 r.

Urodziła się 14 maja 1914 r. w Kadzidle, od 1933 r. mieszka w Tatarach. Wycinankarstwa i innych dziedzin plastyki regionalnej nauczyła się od babki a później od teściowej – Marianny Konopki. Wykonuje gwiazdy, leluje, ptaki, wycinanki figuralne. Brała udział w kilkudziesięciu konkursach sztuki ludowej, począwszy od pierwszego konkursu z okazji V Światowego Festiwalu Młodzieży w Warszawie w 1955 r., aż po konkursy plastyki obrzędowej w Węgorzewie (1992) i Łysych (1994). Na konkursach uzyskała wiele, często głównych nagród. Obok wycinankarstwa zajmuje się wykonywaniem wypieków z ciasta, bukietów z kolorowej bibuły, palm, pisanek, kierców, potrafi też robić świece wotywne, w młodości tkala. Wszystkie swe prace dostarczała od 1950 r. do spółdzielni „Kurpianka” w Kadzidle. Oprócz udziału w konkursach często sama prezentowała swe umiejętności na cepeliadach i targach sztuki ludowej. Prace twórczyni znajdują się w zbiorach muzeów w Warszawie, Toruniu, Płocku, Ostrołęce, Łomży.

STANISŁAW SIERUTA z Olszyn. Nagrodzony w 1988 r.

Urodził się 19 września 1935 r. w Olszynch gm. Czarnia i tam mieszka do chwili obecnej. Należy do grona uznanych tancerzy i śpiewaków ludowych. Działalność artystyczną rozpoczął w teatrzyku szkolnym. W 1959 r. założył w swej wsi zespół regionalny. Od 1968 r. kierował zespołem folklorystycznym działającym przy miejscowym Klubie Rolnika. Często bierze udział w konkursach i festiwalach np. w Ostrołęce, Myszyńcu, Łysych, uczestniczył w festiwalach folkloru w Płocku, Kolnie, Przytocznej, Lublinie, Kazimierzu Dolnym. Na festiwalu kazimierskim w 1985 r. zdobył I nagrodę w kategorii śpiewaków ludowych. Występował również poza granicami kraju, w 1975 r. na międzynarodowym festiwalu w Belgii, w tym samym roku

wyjechał z zespołem do Włoch. Obok tańca i śpiewu zajmuje się grą na skrzypcach, interesuje go także malarstwo. Za swą wszechstronną działalność odznaczony został w 1967 r. odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” a w 1979 r. odznaką „Za zasługi dla woj. ostrołęckiego”.

STANISŁAWA OLENDER ze wsi Strzałki. Nagrodzona w 1991 r.

Pochodzi ze wsi Strzałki, gdzie urodziła się 10 listopada 1919 r. i gdzie do dziś mieszka. Wycinać nauczyła się będąc małą dziewczynką od matki. Wykonuje wszystkie tradycyjne wzory wycinanek a niektóre z nich zachowały bardzo dawne elementy miejscowe. Oprócz wycinanek umie robić pisanki, wypieki z ciasta, palmy wielkanocne. Uczestniczyła w ogromnej liczbie konkursów sztuki ludowej zdobywając wiele nagród. Należy do twórczyń bardzo aktywnych, często uczestniczy w imprezach regionalnych, targach i jarmarkach sztuki. Od 1950 r. współpracuje ze spółdzielnią „Kurpianka” dostarczając swe wyroby. Umiejętności rękodzielnicze przekazała swej córce – Henryce. Otrzymała wiele dyplomów i listów gratulacyjnych, w 1984 r. odznaczona została Medalem 40-lecia PRL.

APOLONIA NOWAK z Kadzidła. Nagrodzona w 1992 r.

Urodziła się w Piaseczni k. Kadzidła 3 stycznia 1944 r. Pracowała w Sp. „Kurpianka”, potem mieszkała w Podgórzu i Myszyncu, od 1975 r. zamieszkuje w Kadzidle. Wycinać nauczyła się mając 10 lat od matki. Wykonuje wszystkie typy wycinanki kurpiowskiej, jest przy tym autorką nowego wzoru figuralnego. Oprócz wycinanek potrafi robić pisanki, bukiety z bibuły, palmy. Wielokrotnie uczestniczyła w konkursach i przeglądach sztuki ludowej otrzymując szereg nagród. Drugą dziedziną jej działalności artystycznej jest śpiew. Posiada czysty, silny tzw. biały głos, zasłynęła więc jako jedna z najlepszych śpiewaczek puszczańskich. Od 1958 r. była członkiem zespołu „Kurpianka”, z którym wyjeżdżała do Włoch, Anglii, ZSRR. Swe prace plastyczne prezentowała w Niemczech, Szwajcarii i kilkakrotnie w Szwecji. Talent manualny i muzyczny, znajomość dawnych pieśni kurpiowskich przyniósł jej wiele nagród i wyróżnień, w tym główną nagrodę – Złotą Basztę na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym w 1990 r.

Przedstawiona wyżej, znacząca w skali kraju liczba nagrodzonych twórców, ponadto żywotność i bogactwo ośrodka, jakim są jeszcze Kurpie sprawiły, że tegoroczne wręczenie Nagrody im. O. Kolberga odbyło się w woj. ostrołęckim. O przebiegu tej imprezy szerzej donosiła prasa, wspomnieć więc tylko wypada, że dorobek artystyczny twórców znad Narwi i Bugu można było oglądać na specjalnie przygotowanej wystawie w Muzeum Okręgowym w Ostrołęce, główna zaś część uroczystości odbyła się w prawie naturalnych wiejskich warunkach – w Zagrodzie Kurpiowskiej w Kadzidle.

Mimo iż zaprezentowane grono uhonorowane nagrodą należy do najliczniejszych w kraju, pozostaje jeszcze w naszym regionie bardzo wielu twórców i artystów ludowych godnych otrzymania omawianej nagrody. Należy więc tylko życzyć im, by znaleźli się na liście laureatów w najbliższych latach.

PRZYPISY:

- 1) Wiesław Bieńkowski, *Poprzednicy Oskara Kolberga na polu badań ludoznawczych w Polsce*, Wrocław 1956, PTL, Archiwum Etnograficzne Nr 12, s. 14.
- 2) Anna Kunczyńska, Jadwiga Jarnuszkiewicz, *Wybitni twórcy ludowi XX-lecia*, „Polska Sztuka Ludowa” 1964, nr 4, s. 235–290.
- 3) Wystawa jubileuszowa 35-lecia twórczości ludowej Anny Kordeckiej z Myszyńca. Katalog. Ostrołęka 1959.
- 4) Laureaci Nagrody Oskara Kolberga 1974–1984, Warszawa 1984.